

УДК 82.09. (821.111(94))

ДРАПАК Г. Б.

ДИНАМІКА І ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЙ ЧИТАЦЬКОГО ВІДГУКУ У ХХ СТОЛІТТІ

У статті коротко окреслено передумови і засадничі принципи теорії читачького відгуку, активно використовуваної в літературознавчих дослідженнях із двадцятих років минулого століття. Авторка виокремилася різні підходи до «читача» та його потрактування. Об'єктом аналізу є текстуальні теорії читача, тобто ті, що визначають художній твір як основну детермінанту читачького відгуку. До уваги взято концепції Ж. Пуле, Р. Інгардена, В. Ізера і Г. Яусса.

Ключові слова: ТЧВ, читач, текст, художній твір, реценція.

Серед важливих подій літературознавчого поступу ХХ століття виділяється поява теорії читачького відгуку. Увага до читача як активного учасника процесу читання активізувалася ще у 1920–1930-х рр., і з того часу було запропоновано багато ідей щодо осмислення його ролі. Однак найважливішим зрушенням у царині студій про літературу став відхід від перспективи пасивного реципієнта. Адже ще Платон і Арістотель, розмірковуючи про взаємодію театральної вистави і глядацької аудиторії, останню розцінювали як пасивного спостерігача, який цілком перебуває під владою дійства і мало що привносить у нього власного. Арістотель заявляв, що «сприйняття глядачів не належить до завдань поетики» [1, 10]. Хоча постать читача тривалий час ігнорувалася, поступаючись місцем особі автора чи величності тексту, все ж імпліцитно вона була присутня в літературознавчих теоріях і практиках. Із цього приводу М. Зубрицька зазначає: «Кожна літературно-теоретична модель змушена була враховувати присутність читача, оскільки самі представники красного письменства щораз виразніше артикулювали стратегічну значущість процесу сприйняття і всілякими зусиллями намагалися його динамізувати» [2, 45].

Одне з головних завдань літературознавчих теорій, для яких читач є пріоритетною особою, полягає в осмисленні процесу розуміння/сприйняття реципієнтом художнього тексту. Отже, в такому ракурсі текст вважається не самостійною одиницею, а ланкою складних відносин між творцем, його творінням і споживачем. Побутує усталене твердження, що теорія читацького відгуку (ТЧВ) постала як реакція на засади Нової критики і в такий спосіб презентує цілком відмінні від «прискіпливого прочитання» підходи до тексту. Зазначимо, що теорію читача неможливо уніфікувати, звести до набору сталих інструкцій, а також умістити в певні хронологічні рамки. Серед її практиків є ті, для яких текст превалує над читачем і скеровує його сприйняття. Їх Стивен Мейю (Steven Mailloux) [13] називає «Новими критиками у підпіллі». З іншого боку, до кола представників ТЧВ належать літературознавці, що відводять визначальну роль читачам, які й творять значення тексту. Зрештою, все частіше артикулюються думки про те, що неприпустимо ігнорувати соціальний, культурний та історичний контексти при дослідженні взаємодії між текстом і реципієнтом. Крім того, більшість теоретиків літератури і критиків, що ідентифікують себе як послідовники фемінізму, марксизму, нового історизму, екокритики чи інших напрямів сучасного літературознавства, інкорпорують у свої дослідження елементи ТЧВ. Отже, сьогодні теорія читача охоплює різноманітні, часто навіть протилежні стратегії інтерпретації, а також аспектно реалізується в інших дослідницьких практиках. Відсутність цілісної теорії читача спричинює й відсутність єдиного трактування таких концептів як «читач», «текст», «значення» та інших, базових для ТЧВ.

В історичному розвитку ТЧВ можемо виокремити певні етапи, що корелювали з інтенсивним розвитком окремих філософських, психологічних, лінгвістичних, соціальних і власне літературознавчих теорій. Активне осмислення постаті читача розпочалося в 1920–1930 рр., коли були опубліковані праці А. Ричардса [15] і Л. Розенблатт [16, 17]. Їх дослідження, обтяжені структуралістськими підходами, переважно сконцентровані на

читацькій обізнаності з конвенціями тексту і досвіді читача. У 1960–1970-х рр. у розвитку ТЧВ спостерігається зміщення акцентів у бік психоаналізу і когнітивістики. Нарешті, з кінця 1980-х рр. теорії читача активно взаємодіють із фемінізмом, постструктуралізмом, культурологічними та медіастудіями.

Теоретичні роздуми про читача і його роль у процесі формування значення тексту ґрунтуються найперше на багатоманітності його іпостасей: починаючи від імперсонального споживача і закінчуючи персоніфікованим реципієнтом (імітований читач (the mock reader (В. Гібсон); уявний читач (the implied reader (В. Бут, В. Ізер); суперчитач (the super reader (М. Риффатер); прописаний читач (the inscribed, or encoded reader (К. Брук-Роуз); наратор (narratee/reader (Дж. Принс); досвідчений читач (the competent reader (Дж. Куллер); досвідчений читач інтерпретативної спільноти (the informed reader in the interpretive community (С. Фиш), опірний читач (the resisting reader (Дж. Феттерлей). Вочевидь, усі ці типи читачів ґрунтовані на певних гіпотетичних уявленнях про природу читання і взаємодію тексту й читача. Типологія «читача» й надалі розширюється, що спричинено як виникненням нових теоретичних рефлексій, так і зміною форматів літературних текстів.

Розуміння особи читача як самостійного індивідуума, який вибудовує значення тексту, було значним чином проблематизовано теоретиками постструктуралізму, які аргументували твердження, що читачі сформовані певними владними дискурсами. Питання канону і його впливу на поцінування читачем художнього тексту активізувало зміну акцентів у визначенні ролі читача. Окрім того, у другій половині ХХ століття подальше вивчення концепту читача виявилось в увиразненні широкого спектру читацьких відгуків і, відповідно, різних завдань, які вони переслідують, а саме: емоційного переживання, налагодження зв'язку, осмислення, потрактування й оцінювання.

Вивчення читацького відгуку впродовж ХХ століття розгорталося в п'ятьох площинах: тексту, досвіду, психології, соціуму і культури. У процесі

дослідження взаємодії читача/тексту/контексту з названих п'яти позицій були зроблені окремі спостереження й висновки. Наприклад, представники теорії текстуальності серед іншого досліджували вплив жанрових конвенцій на особливості читацького сприйняття. Послідовники теорії досвіду зосереджували увагу на шляхах ідентифікації споживачів тексту з його персонажами, активізації особистого досвіду під час читання. Предметом уваги літературознавців, які застосовують теорії психоаналізу, стали когнітивні процеси сприймання і підсвідомі реакції читачів. У соціальних теоріях читання досліджується вплив соціального контексту на реципієнта, а в культурологічних студіях – значення культурних ролей, цінностей, а також ширшого культурного й історичного контексту. Попри те, що в цих теоретичних парадигмах увагу сконцентровано на окремому аспекті відносин читача і тексту, спільним для них є зацікавленість процесом творення значення. Більш за те, ці парадигми часто перетинаються і збагачують одна одну своїм дослідницьким інструментарієм. У пропонованій статті маємо на меті розглянути текстуальні теорії читацького відгуку.

Становлення ТЧВ відбувалося в час домінування в літературознавстві США Нової критики, представники якої (Дж. К. Рензом, О. Воррен, В. Вімсатт, М. Бердслі), у свою чергу, виступали проти біографічних, оцінювальних і морально-дидактичних підходів до інтерпретації художньої літератури. Заперечуючи прерогативу зовнішніх факторів, Нові критики відстоювали думку, що значення тексту слід шукати лише в самому тексті. Вони проблематизували традиційний авторитет автора як носія єдиного і правильного прочитання літературного тексту. В. Вімсатт і М. Бердслі у збірці праць «Вербальний образ» («Verbal icon», 1954 р.) розкритикували положення, що дослідження намірів і поглядів автора допомагає розкрити сутність художнього твору. Вони означили такий підхід «помилкою про намір» (intentional fallacy), яка примушує літературного критика виконувати роль історика культури чи психоаналітика, що має вивчати погляди й ідеї конкретного автора конкретного часу, щоб зрозуміти значення тексту.

Заперечуючи потребу вивчення намірів автора, В. Вімсатт писав: «Поезія не є власністю критика чи автора (вона відокремлюється від творця після народження і блукає світом незалежно від його влади чи намірів). Поезія належить людям. Вона втілена в мові, особливій власності людей, і вона власне про них (людей. – Г. Д.). Усе, що сказано про поезію, потрібно прискіпливо вивчати так само, як і будь-яке твердження в лінгвістиці чи загальній психології» [18, 5].

В. Вімсатт і М. Бредслі наполягали на об'єктивному аналізі художньої мови поезії та закликали не плутати значення поетичного твору з намірами його автора, що практикувалося послідовниками біографічного методу. Водночас вони запропонували ще один не менш важливий термін – «емоційна помилка» (*affective fallacy*), тобто сплутування між поетичним твором і його впливом на читача, що характерно для емотивної критики. Емоційний відгук читача не може слугувати мірилом якості поетичного твору: «Свідчення деяких читачів... що поезія чи оповідання зачарували їх своїми яскравими образами, породили глибокі переживання або ж напруження, не є чимось, що викликає сумніви, але і не варте уваги об'єктивного критика» [18, 38]. Погляди В. Вімсатта і М. Бердслі у значній мірі визначили стратегії інтерпретації художніх текстів, що найперше ґрунтувалися на прискіпливому аналізі самих творів.

Перші представники ТЧВ (А. Ричардс, Л. Розенблатт, Д. Гардинг, Н. Голланд) розпочали дискусії з Новими критиками, передусім, наголошуючи, що читач є активним творцем значення. Так, уже 1929 р. А. Ричардс писав: «Ми часто змушені говорити, наприклад, про саму поезію чи слова в ній, які насправді активізуються у свідомості читачів... Ми роздумуємо про красу поетичного слова замість того, щоб обговорювати його вплив на нас і дискутувати про нього... ми чомусь почали вважати, що достоїнство поезії полягає не в її силі над нами, а в структурі вірша й ансамблі вербальних звуків» [15, 23].

Згодом, у 1960–1970-х рр., коли інтенсивний розвиток отримали генеративна лінгвістика, «нова риторика», теорія мовленнєвого акту, медіатеорії, особа читача набула особливої ваги. Зокрема, дослідники зацікавилися тим, у який спосіб жанрові традиції чи мовні структури впливають на рецепцію художнього тексту. І хоча більшість тогочасних літературознавців залежали від «текстуальної перспективи», вважаючи, що читачі можуть розуміти текст завдяки обізнаності з конвенціями, які складають текстову структуру, усе ж «реципієнт» повернувся до літературознавчих обширів. Теоретики текстуальності наполягали, що умовності тексту конститутивні, а не регуляторні, тобто конституують, а не регулюють форму чи жанр. Вони надавали перевагу текстові, який, на їх думку, визначав особливості читацького відгуку. Джонатан Куллер у праці «Структуралістська поетика: структуралізм, лінгвістика і вивчення літератури» наголошував, що «інтерпретація – це завжди інтерпретація чогонебудь, і це щось функціонує як об'єкт у суб'єктно-об'єктному зв'язку, хоча може вважатися продуктом попередніх тлумачень» [14, 5]. Відтак, дослідник наполягав на іманентному дуалізмі, властивому відносинам «читач/текст».

Окрему ланку в парадигмі ТЧВ становить феноменологічна теорія, ґрунтована на взаємозв'язку текстуальності і відгуку читача. Як підсумовує М. Зубрицька, «очевидним прикладом безпосереднього чи опосередкованого впливу філософських ідей на розвиток літературно-теоретичної думки є феноменологія, що стала благодатним ґрунтом для найрізноманітніших теорій автора, тексту і читача. Феноменологія розглядає літературу в якнайширшій перспективі життєвого світу людини та її досвіду» [2, 69]. Отже, увага до суб'єктності реципієнта як базова для гуссерлівського трансцендентального ідеалізму породила в літературознавчому дискурсі суттєве переосмислення процесів сприйняття тексту. Феноменологи Ж. Пуле і Р. Інгарден цікавилися передусім співвіднесеністю між свідомістю читача і текстом, що сприймається, а далі – й тим, як реципієнт у процесі читання втрачає себе і переймає позицію автора чи мовця. Ж. Пуле вважав, що читачі

відмовляються від власних настанов і мислешем, щоб зануритися у фікційну реальність. З цього приводу він писав: «Через те, що думки іншого оволоділи мною, я є індивідуум, якому подаровані невідомі досі думки. Я є суб'єктом чужих думок, а не своїх» [25, 56]. Відтак, твір як «суб'єктивізований» об'єкт стає «іншою» свідомістю, якій підкоряється читач. Він перебуває в полоні свідомості мовця чи автора. За словами Ж. Пуле, читання – це акт, під час якого суб'єктність сприймача змінюється до такої міри, що він втрачає власне «Я» і тимчасово стає Іншим, думає, відчуває і діє як Інший. Тому для розуміння художнього тексту «потрібно дозволити його творцю розкрити себе для нас» [14, 58].

Не відкидаючи значущості позатекстових чинників, бельгійський дослідник усе ж наполягав на значенні самого тексту і на вмінні/бажанні читача перевтілитися в запропоновану йому ідентичність. «Текст насаджує мені низку об'єктів і творить у мені павутину слів, поза якою, на момент читання, немає місця для будь-чого іншого» [14, 59]. Хоча Ж. Пуле наголошував на значущості тексту у процесі читання, значну увагу він звертав і на процеси у свідомості реципієнта, а саме: ідентифікації зі свідомістю мовця, алієнації від власної самості, злиття двох візій (авторської й читацької).

На відміну від Ж. Пуле, Р. Інгарден надавав читачу більшої активності. Текст, за твердженням Р. Інгардена, як інтенційний предмет складається з низки планів (словесне звучання і словесно-мовні утворення вищого порядку; значущі одиниці, речення і групи речень; змальовані предмети і дійсність), для їх синтезування споживачі створюють певні «конкретизації», що відрізняються від тексту. Текст як інтенційний предмет активізується інтенційним актом реципієнта. Семантичний код, оприявлений у тексті, чекає на свою актуалізацію. Р. Інгарден виокремлює дві фази пізнавання літературного твору: під час і після прочитання. «Кожна фаза переходить зі стану, в якому ще не була знайома читачеві і переважно виявлялася тільки в загальних рисах, у стан безпосередньої живої присутності, потім переходить

у ту іпостась, в якій уже знана, але більше не присутня актуально у безпосередній живості. Не зникає, однак, відразу і цілком з поля зору читача і мимовільно западає у горизонт його минулого, хоча сама вона ані цілком не руйнується, ані закінчується у прямому розумінні» [4, 144]. Далі польський дослідник підходить до ідеї подвійного горизонту конкретизації: вже прочитаних частин, які переходять у «минуле» твору, і частин, ще не прочитаних і до певного моменту не відомих. Підкреслюючи важливість набуття досвіду тексту, Р. Інгарден наголошував: «Читання провадить нас до джерела, до самого твору. Всі так чи інакше зроблені висновки про твір оцінюються стосовно того, що дається в читанні або що під час нього можна з твору видобути» [4, 160].

Теоретичні розмисли Ж. Пуле, Е. Гуссерля й Р. Інгардена суттєво вплинули на ідеї Вольфганга Ізера (1926–2007), одного з засновників *Констанцької школи критики* й автора праць «Процес читання: феноменологічне наближення» (1972) [3], «Імпліцитний читач: приклади комунікації в прозі від Буньяна до Беккета» (1972) [10], «Акт читання: теорія естетичної відповіді» (1976) [8] та ін. Вчений зазначав, що в тексті наявні лакун, які у процесі читання заповнює реципієнт. Отож, «щоб здійснитись, літературний текст потребує читацької уяви, яка надає форми взаємодії корелятивів, накреслених у структурі порядком речень» [3, 265]. Присутність лакун та елементів невизначеності в тексті забезпечує активізацію уяви читача, її напруження. Якщо ж, навпаки, автор подає повну картину, то втрачає свого читача. Важливими фазами пізнання є антиципація та ретроспекція, що «призводять до утворення дійсного виміру, який перетворює текст у форму досвіду для читача» [3, 267—268]. Окрім активної уяви, антиципації й ретроспекції як невід'ємних факторів побудови «гештальту» літературного тексту, суттєву роль відіграє і «групування в одну цілість усіх аспектів тексту для встановлення консистенції» [3, 269].

Німецький літературознавець розмежував поняття тексту і літературного твору. Наголошуючи, що літературний твір не є просто

текстом чи реалізацією тексту, В. Ізер стверджував, що «сходження в одній точці тексту і читача започатковує екзистенцію літературного твору, і це сходження ніколи не можна точно передбачити, але завжди воно повинно залишатися можливим для здійснення, оскільки не ідентифікується ні з текстуальною дійсністю, ні з індивідуальними уподобаннями читача» [3, 263]. Як бачимо, для дослідника однаково важливі у процесі народження літературного твору і текст, і читач. Читання є творчістю, під час якої читач встановлює зв'язок між минулим, теперішнім і майбутнім і змушує текст виявляти потенційну різноманітність зв'язків.

У процесі пізнання тексту реципієнт має певні очікування, що, як правило, поступово фруструються шляхом постійного перегляду. Ревізії сподівань допомагають усвідомити початкові обмеження й подолати їх. Водночас В. Ізер наголошував на варіативності і частковості кожного конкретного прочитання. «Семантичні можливості тексту завжди залишатимуться багатшими, ніж будь-яке конфігуративне значення, яке витворюється у процесі читання. Але такі відчуття з'являються, звичайно, тільки в акті читання тексту. Отже, конфігуративне значення може бути нічим іншим як частиною цілого здійснення тексту» [3, 270]. Під час творення конфігуративного значення читачі обирають одну інтепретацію з-поміж усіх полісемантичних можливостей, запропонованих текстом.

Осмислюючи акт читання, В. Ізер звернувся до концепції Ж. Пуле про розмежування на суб'єкт та об'єкт у процесі перцепції; виступав проти своєї конфронтації свідомостей автора і читача, про яку писав Ж. Пуле, а натомість, наполягав на «поділі самого читача». «В акті мислення думками іншого його індивідуальність (читача. – Г. Д.) тимчасово відступає на задній план, оскільки витісняється тими чужими думками, які тепер стають предметом зосередження його уваги. Коли ми читаємо, відбувається штучний поділ нашої особистості, оскільки за предмет для себе ми вибираємо щось таке, чого не існує» [3, 275]. Так, в акті читання розрізняємо два рівні: чуже «я» і реальне «я», що не відокремлені одне від одного. Думки

автора можуть активізовуватися у свідомості читачів лише в тому випадку, коли останні спроможні розшифрувати їх.

Наприкінці дослідницької кар'єри Вольфганг Ізер звернувся до літературної антропології й активно працював у цій царині. В останніх публікаціях «Prospecting: From Reader Response to Literary Anthropology» [11], «The Fictive and the Imaginary: Charting Literary Anthropology» [9] він відстоював думку про те, що процес читання допомагає читачеві зрозуміти себе, свій внутрішній світ. У лекції «Значимість художнього світу» («Significance of Fictionalizing») [12] науковець говорив про необхідність подальшого розвитку теорії читацького відгуку: «Читання як процес опрацювання тексту також означає... виявлення чогось про людську природу, а саме: шляху за допомогою якого ми перетворюємо букви, що бачимо, у потік нашої уяви. Відтак, теорія читацького відгуку потребує подальшого дослідження, щоб зрозуміти людську сутність за допомогою літератури» [12, 6]. У праці «Фікційне та уявне» («The Fictive and the Imaginary») В. Ізер досліджував не лише взаємодію тексту і читача, а й антропологічні виміри фікційності взагалі. Заперечуючи опозицію фікційне/реальне і замінивши її тріадою: реальне, фікційне й уявне, дослідник великого значення надавав питанню людської потреби у фікційності. Ми потребуємо вигадування, оскільки не можемо бути присутніми самі для себе («to be present to ourselves»). Існує багато досвідів, які людина не може пізнати (народження, смерть, власне існування), тому для неї необхідне фантазування. «Ми хочемо зрозуміти, що означає жити, тому звертаємося до різного роду пояснювальних творів, щоб досягнути, що приховане від нашого знання» [9, 9]. Отож, спостерігаємо зацікавлення не лише процесом читання *per se*, швидше – самопізнанням індивіда у процесі читання.

Відмінність поглядів Ж. Пуле, Р. Інгардена й В. Ізера від переконань літературознавців – представників Нової критики, найперше, в тому, що перші визнавали стратегічну роль читача під час інтерпретації тексту, не

відкидаючи при цьому значущості останнього, а далі наполягали на його багатозначності, що частково реалізується в акті прочитання. Водночас їх концепції все ще обтяжені теоретичними постулатами Нової критики, а саме: вони не відкидали ідеї цінності й унікальності мистецького твору, того, що значення міститься в ньому, і що для повноцінного розуміння художнього тексту потрібно мати літературознавчу підготовку. Після виходу у світ праць В. Ізера активна роль читача, що забезпечує здійснення художнього тексту, стала предметом прискіпливої уваги цілої плеяди дослідників літератури. Ізерівська феноменологія читання з її переходами від очікування до фрустрації очікування, а далі – до ретроспекції, зі шляхами побудови «гештальту» тексту, під час якого читачі заповнюють навмисно залишені автором прогалини, забезпечила літературознавчий інструментарій для наступних теорій читача. Їх актуальність пояснювалася розумінням художнього твору як такого, що реалізується у процесі читання.

Ганс Роберт Яусс, представник рецептивної естетики й один із засновників Констанцької школи критики, розвинув ідею про історичну зумовленість читацького відгуку. Порівнюючи власні потрактування тексту з тими, що були в минулому, читачі виявляють розбіжності між сучасним і минулим «горизонтом очікувань». Під «горизонтом» Г. Р. Яусс розумів обізнаність із літературними конвенціями та нормами, властивими певному часовому проміжку, конкретні соціальні і культурні настанови. Спираючись на феноменологію Е. Гуссерля, зокрема, на аналіз структури досвіду, Г. Р. Яусс стверджував: «Кожен досвід має свій горизонт сподіваного: будь-яка свідомість перебуває завжди як свідомість про щось, – у горизонті вже сформованих і ще прийдешніх досвідів. Це визначення вказує на те, що корені структури горизонту досвіду залягають у часовості свідомости; воно передбачає, що відоме і невідоме однаковою мірою зумовлюють досвід предмета: кожне сприйняття наперед зумовлює «горизонт порожнечі відомої невідомости» [5, 284]. Експлікація гуссерлівської структури горизонту досвіду на процес естетичного сприйняття дала можливість Г. Р. Яуссу

продемонструвати хибність висновку про безпосередність, позірно позачасову всесучасність класичного мистецтва. Отже, потрібно уникати «наївного прирівнювання історично далекого тексту до власних сподівань смислу і дотримуватися критичної вимоги літературної герменевтики, – свідомо розгортати напругу між текстом і сучасністю» [5, 285]. «Принцип дієвої історії» Г. Гадамера Г. Р. Яусс екстраполював на необхідність розрізнення, а згодом – злиття горизонтів минулого і теперішнього. На цій засаді ґрунтується і критика історизму, який передбачав однобічне скасування часової дистанції внаслідок перенесення себе в дух минулого.

У праці «Історія літератури як провокація» дослідник стверджував, що роль читача у трикутнику «автор-твір-читач» не зводиться до пасивного сприйняття, а є «енергією», що творить історію. Без активної участі читача життя літературного тексту неможливе. Через посередництво адресата твір включається в мінливий горизонт пізнання. Відносини між читачем і текстом обумовлені історичними й естетичними обставинами: «Естетична імплікація полягає в тому, що вже перше сприйняття твору читачем включає його первинну естетичну оцінку, що передбачає порівняння з прочитаним раніше. Історична імплікація полягає в тому, що розуміння перших читачів збагачується в ланцюзі реакцій, що поєднує покоління з поколінням, визначаючи тим самим історичне значення твору та виявляючи його естетичний ранг. У такому рецептивно-історичному процесі відбувається не лише нове засвоєння творів минулого, але й постійна взаємодія мистецтва минулого і сучасного» [6]. Осмислюючи історію літератури через рецептивно-історичний підхід, Г. Яусс уважав за необхідне побудову нового канону через критичну ревізію наявного.

Аналіз літературного досвіду читача, за словами Г. Яусса, потрібно здійснювати в парадигмі референційної системи очікувань, що полягає у «своєрідній готовності до сприйняття жанрових особливостей, форм і тематики відомих на той час творів, а також опозиції поетичної та практичної мови» [6].

ЛІТЕРАТУРА

1. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Б. Тена. — К. : Мистецтво, 1967. — 136 с.
2. Зубрицька М. Homo Legens: Читання як соціокультурний феномен / Марія Зубрицька. — Л. : Літопис, 2004. — 352 с.
3. Ізер В. Процес читання: феноменологічне наближення / Вольфганг Ізер ; пер. М. Зубрицької // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. — Л. : Літопис, 1996. — С. 261—278.
4. Інгарден Р. Про пізнавання літературного твору (фрагменти) / Роман Інгарден ; пер. Н. Римської // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. — Л. : Літопис, 1996. — С. 136—164.
5. Яусс Г. Р. Естетичний досвід і літературна герменевтика (фрагменти) / Ганс Роберт Яусс ; пер. Ю. Прохаська // Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової критичної думки ХХ ст. / за ред. М. Зубрицької. — Л. : Літопис, 1996. — С. 278—308.
6. Яусс Г. Р. История литературы как провокация литературоведения / Ганс Роберт Яусс ; пер. Н. Зоркой [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.many-books.org/auth/14437/book/62670/yauss_hans_robert/istoriya_literaturyi_kak_provokatsiya/read/4.
7. Culler J. D. Structuralist Poetics: Structuralism, Linguistics, and the Study of Literature / Jonathan D. Culler. — New-York : Routledge, 2002 — 348 p.
8. Iser W. The Act of Reading: a Theory of Aesthetic Response / Wolfgang Iser. — Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1980. — 239 p.
9. Iser W. The Fictive and the Imaginary: Charting Literary Anthropology / Wolfgang Iser. — Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1993. — 347 p.

10. Iser W. The Implied Reader: Patterns of Communication in Prose Fiction from Bunyan to Becket / Wolfgang Iser. — Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1978. — 318 p.
11. Iser W. Prospecting: From Reader Response to Literary Anthropology / Wolfgang Iser. — Baltimore : The Johns Hopkins University Press, 1993. — 316 p.
12. Iser Wolfgang. The Significance of Fictionalizing. A Lecture for the Learned Societies Luncheon / Wolfgang Iser. — University of California at Irvin : Anthopoetics III. — 1997. — No. 2, February. — P. 7.
13. Mailloux S. Interpretive Conventions: the Reader in the Study of American Fiction / Steven Mailloux. — New York : Cornell University Press, 1982. — 228 p.
14. Poulet G. Phenomenology of Reading / Georges Poulet // New Literary History. — 1956. — No. 1. — P. 53—68.
15. Richards I. Practical Criticism / Ivor Richards. — New York : Harcourt, Brace and Company, 1929. — 362 p.
16. Rosenblatt L. M. Literature as Exploration / Louise Michelle Rosenblatt. — New York : Noble and Noble, 1976. — 304 p.
17. Rosenblatt L. M. The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work / Louise Michelle Rosenblatt. — Southern Illinois University Press, 1978. — 210 p.
18. Wimsatt W. K. The Verbal Icon: Studies in the Meaning of Poetry / William Kurtz Wimsatt. — University Press of Kentucky, 1954. — 299 p.

ДРАПАК Г. Б.

ДИНАМИКА И СПОСОБЫ РАЗВИТИЯ ТЕОРИЙ ЧИТАТЕЛЬСКОГО ОТКЛИКА В XX ВЕКЕ

В статье кратко обозначены предпосылки и основные принципы теории читательского отклика, активно используемой в литературоведческих исследованиях с двадцатых годов минувшего

столетия. Автор статьи выделила различные подходы к «читателю» и его трактовке. Объектом анализа являются текстуальные теории читателя, то есть определяющие художественное произведение как основную детерминанту читательского отклика. Во внимание приняты концепции Ж. Пуле, Р. Ингардена, В. Изера и Г. Яусса.

Ключевые слова: ТЧО, читатель, текст, художественное произведение, рецепция.

DRAPAK H.

DYNAMICS AND WAYS OF THE DEVELOPMENT OF READER-RESPONSE THEORIES IN THE TWENTIETH CENTURY

The article focuses on the background and fundamental principles of the reader-response theory which has been actively used in the literary studies since the twenties of the last century. The author of the article attempts to distinguish different approaches to «the reader» and the interpretation of it. The object of the research is textual theories which define the literary work as the main determinant of the reader-response theory. Concepts of such literary critics as G. Poulet, R. Ingarden, W. Iser and H. Jauss are taken into consideration.

Key words: reader-response theory, reader, text, literary work, reception.

Стаття надійшла до редколегії 28.06.2013 р.